

УДК 349.6:504:37.03

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.2.34>

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА ЗАКОНОДАВСТВО РЕСПУБЛІКИ ВАНУАТУ ЩОДО БОРТЬБИ З КЛІМАТИЧНИМИ ЗМІНАМИ ТА РИЗИКАМИ СТИХІЙНИХ ЛИХ

Томозов А.В.,
*здобувач ступеня доктора філософії,
відділ проблем аграрного, земельного,
екологічного та космічного права,
Інститут держави і права
імені В.М. Корецького НАН України
ORCID: 0009-0000-9611-5715
e-mail: antin.tomozov@gmail.com*

Томозов А.В. Національна політика та законодавство Республіки Вануату щодо боротьби з кліматичними змінами та ризиками стихійних лих.

Вануату розташована в межах відомого своєю інтенсивною тектонічною активністю Тихоокеанського вогняного кільця. Країна дуже вразлива до природних катаклізмів, які вражають близько 12 % населення і спричиняють у середньому 42,8 % втрати ВВП. Переміщення населення є одним з елементів стратегії адаптації до наслідків зміни клімату та стихійних лих. У цій статті на базі урядових документів та законодавчих актів досліджується державна політика Республіки Вануату щодо зміни клімату та стихійних лих, здійснюється її аналіз з метою висвітлення актуальних для України аспектів, які, після критичного осмислення та ґрунтовного вивчення, доцільно врахувати при розробці відповідного законодавства в Україні. З'ясовано, що основу зазначеної політики становлять такі документи: «Національний план сталого розвитку на 2016–2030 роки», «Політика Вануату щодо зміни клімату та зменшення ризику стихійних лих на 2016–2030 роки», «Національна програма дій з адаптації», «Закон про управління ризиками стихійних лих № 23 від 2019 року», «Закон про метеорологію, геологічні небезпеки та зміну клімату № 25 від 2016 року», «Переглянутий і посилений 1-й національно визначений внесок Вануату на 2020–2030 роки», «Національна політика щодо зміни клімату та переміщення внаслідок стихійних лих».

З погляду правового забезпечення прав переміщених осіб та регулювання цього процесу найважливішим актом є «Національна політика щодо зміни клімату та переміщення внаслідок стихійних лих», яка забезпечує роботу інституцій, залучених у планування потенційних надзвичайних ситуацій та боротьбі з їхніми наслідками, у співпраці з урядом Вануату задля задоволення потреб усіх постраждалих від переміщення громад та приймаючих громад, зокрема безпосередньо переселенців різних видів – контрольовано переміщених, внутрішніх мігрантів, мешканців неформальних поселень, а також тих, кому загрожує переміщення. Зазначено, що переміщення відбувається відповідно до міжнародного законодавства, з обов'язковим дотриманням основних прав людини. Враховуючи обмежені можливості для переміщення населення через особливості геоморфологічної будови островів Республіки Вануату, зусилля уряду країни концентруються на заходах з попередження стихійних лих та контролі кліматичних змін. Саме на це націлені інші важливі основоположні документи національної екологічної політики, аналіз яких свідчить про побудову успішної системи державного управління процесами, синергію між державним сектором та недержавними зацікавленими організаціями, інноваційні методи реформування економіки. Розглянуті документи торкаються широкого кола проблем, викликаних кліматичними змінами, містять шляхи їхнього вирішення, що, без сумніву, є корисним для законодавців, політиків і виконавчої влади багатьох країн, зокрема України.

Ключові слова: кліматичні зміни, стихійні лиха, адаптація, переміщення населення, міграція, екологічне право, Вануату, законодавство, національна політика.

Tomozov A.V. National policy and legislation of the Republic of Vanuatu on combating climate change and natural disaster risks.

Vanuatu is located within the Pacific Ring of Fire, known for its intense tectonic activity. The country is highly vulnerable to natural disasters, affecting about 12% of the population and causing an average loss of 42.8% of GDP. Internal displacement of population is one of the elements of the strategy to adapt to the consequences of climate change and natural disasters. This article, based on government documents and legislative acts, examines the national policy of the Republic of Vanuatu on climate change and natural disasters, analyzing it to highlight relevant aspects for Ukraine that, after critical reflection and thorough study, should be considered when developing appropriate legislation in Ukraine. It was found that the basis of this policy consists of the following documents: «National Sustainable Development Plan for 2016–2030», «Vanuatu Climate Change and Disaster Risk Reduction Policy for 2016–2030», «National Adaptation Program of Action», «Disaster Risk Management Act No. 23 of 2019», «Meteorology, Geological Hazards and Climate Change Act No. 25 of 2016», «Vanuatu's Revised and Enhanced 1ST Nationally Determined Contribution», «National Policy on Climate Change and Disaster-Induced Displacement».

From the perspective of legal support for the rights of displaced persons and the regulation of this process, the most important act is the «National Policy on Climate Change and Disaster-Induced Displacement», which ensures the functioning of institutions involved in planning potential emergencies and combating their consequences, in cooperation with the government of Vanuatu to meet the needs of all affected displaced communities and host communities, including different types of displaced persons: controlled displaced, internal migrants, residents of informal settlements, as well as those threatened with displacement. It is noted that displacement occurs in accordance with international law, with mandatory adherence to fundamental human rights. Considering the limited possibilities for population displacement due to the geomorphological structure of the islands of the Republic of Vanuatu, the efforts of the government of the country are concentrated on disaster prevention and climate change control measures. This is the focus of other important foundational documents of national environmental policy, the analysis of which indicates the construction of a successful system of state management of processes, synergy between the public sector and non-governmental organizations involved, and innovative methods of economic reform. The reviewed documents address a wide range of problems caused by climate change, containing solutions that are undoubtedly useful for legislators, politicians, and executive authorities of many countries, including Ukraine.

Key words: climate change, natural disasters, adaptation, population displacement, migration, environmental law, Vanuatu, legislation, national policy.

Постановка проблеми. Важливою галуззю економіки України є розвинене сільське господарство, яке безпосередньо залежить від екологічної ситуації в країні та світі. Багато років поспіль Україна стикається з негативними наслідками кліматичних змін, що тільки посилюються. Екологічна безпека перетворюється на глобальну проблему людства.

Важливість цієї теми для України зумовлена зростанням через екологічні фактори мобільності населення, адже в результаті повномасштабної російської агресії в Україні збільшується негативний вплив на довкілля, який, без сумніву, можна оцінити як екоцид.

До того ж, починаючи з лютого 2022 р., в Україні деструктивні процеси в царині екології набули загрозливого характеру і можуть оцінюватися як екоцид. Щодня понад 60 % українських територій зазнають авіаційного бомбардування, артилерійських обстрілів, впливу хімічної, фосфорної зброї тощо. В результаті військових дій відбуваються техногенні катастрофи, що супроводжуються викидами токсичних речовин, отруєнням повітря та вод продуктами горіння, знищуються родючі шари ґрунтів, зокрема славнозвісні чорноземи, випаляються ліси, степи, порушується екосистема, гинуть унікальні види флори і фауни. Вже сьогодні нагальною потребою є збір та акумуляція інформації про екологічну ситуацію, оцінка її наслідків та визначення ризиків, створення відповідної нормативно-правової бази та системи державного реагування, вивчення світового досвіду інших держав та недержавних інституцій щодо регульованого та нерегульованого переміщення населення із зони лих, його адаптація, соціальна інтеграція тощо.

Україна вже має певний досвід боротьби з наслідками екологічних катастроф, зокрема Чорнобильської (квітень 1986 р.), аварій під Ожидовом Буського району Львівської області (липень 2007 р.), на заводі ПАТ «Концерн Стирол» у м. Горлівка Донецької області (серпень 2013 р.)

тощо. Але для України може бути корисним досвід країн Тихоокеанського регіону, зокрема таких острівних держав як Фіджі, Тувалу, Вануату, Маршаллові Острови та Кірибаті, котрі найбільш потерпають через наслідки кліматичних змін та мають державну політику реагування на неминучі виклики.

Паралелі, що існують між екологічною ситуацією в Україні та Вануату, наводять у своїй статті радник Генерального прокурора України М. Попов та постійний представник Республіки Вануату при ООН Одо Теві. Вони вважають що природному середовищу, флорі та фауні двох держав загрожує катастрофа, спричинена подіями, які сталися не з вини цих країн та з якими жодна з них не може боротися самостійно. Зокрема, через кліматичні лиха, які зараз зазнає народ Вануату, нищиться екосистема коралових рифів і затоплюються території, що призводить до руйнації економіки та основоположних прав людини – на життя та засоби існування, а підлив новокаховської дамби у червні 2023 р. в результаті російської агресії має беззаперечні ознаки екоциду – екологічної катастрофи, яка виходить далеко за межі України та матиме довгострокові наслідки для всього Чорноморського регіону. Вануату першою у світі 2019 р. на щорічній асамблеї Міжнародного кримінального суду закликала світову спільноту визнати екоцид кримінальним злочином. Сьогодні до голосу цієї тихоокеанської країни долучається й Україна [1].

Стан опрацювання проблематики дослідження. Дослідження науковців та експертів торкаються різних аспектів екологічної небезпеки, що існує в країнах Тихоокеанського регіону і зокрема Вануату. Значну роль у приверненні уваги фахівців до цієї частини світу відіграє активна позиція політиків, всесвітніх недержавних організацій та їхніх окремих діячів. Наприклад, глава відділу досліджень «Greenpeace Australia Pacific» Н. Казуле зробив невтішний прогноз, що острівні держави Тихого океану вже найближчим часом відчують на собі руйнівні наслідки глобального потепління, та такі країни, як Кірибаті, Вануату та Соломонові острови стануть місцем катастроф й перетворяться в непридатні для життя території [2]. Прессекретар «Greenpeace», біолог П. Маркос, яка у травні 2017 р. відвідала Вануату та особисто пересвідчилася в серйозності наявних в країні кліматичних загроз, зазначає, що вулканічна геоморфологія архіпелагу не сприяє переселенню його мешканців. Дослідниця б'є на спалах та закликає уряди країн Європи, де промислові викиди в разі перебільшують аналогічні викиди зазначеної тихоокеанської держави, усвідомити свою відповідальність [3].

Проблема екологічної міграції населення через кліматичні зміни, зокрема причинно-наслідкових зв'язків її рушійних сил, привертає все більше уваги дослідників та експертів (J. Marter-Kenyon) [4]. Переселення визначається як одна з форм адаптації до кліматичних змін країн Тихоокеанського регіону (D. Gharbaoui, J. Blocher) [5]. Міграція розглядається як єдина можливість для порятунку населення Кірибаті, Вануату та Соломонових островів через екологічний примус та невідоротність природних катастроф [6]. Значна увага приділяється впливу екологічної ситуації в країнах Полінезії на збереження традиційної культури (A.E. Kalendo) [7].

Мета – висвітлення досвіду тихоокеанської держави – Республіки Вануату – у боротьбі з кліматичними змінами та ризиками стихійних лих. **Головне завдання:** на базі національного законодавства та урядових документів проаналізувати ефективність дій органів державної влади та неурядових організацій, спрямованих на адаптацію до кліматичних змін, запобігання екологічним катастрофам та реагування на їхні наслідки.

Вклад основного матеріалу. Республіка Вануату – тихоокеанська держава, заснована 1980 р. Вона складається з 83-х відносно невеликих, геологічно нових островів вулканічного походження (Нові Гібриди), які разом утворюють Y-подібний архіпелаг. Протяжність між найпівнічнішим і найпівденнішим островами – близько 1300 км. Основними галузями економіки країни є сільське господарство (рослинництво: копра, кокоси, какао, кáva; м'ясне скотарство: яловичина), риболовство, туризм та офшорні фінансові послуги.

Вануату розташована в межах відомого своєю інтенсивною тектонічною активністю Тихоокеанського вогняного кільця, а дуга Вануату, де за останні 45 років сталося майже 42 землетруси магнітудою 7+, є одним із найбільш сейсмічно активних місць у світі. Сейсмічна зона поширюється на глибину близько 45 км та має ширину 80 км. На архіпелазі розташовано кілька активних вулканів, зокрема гора Ясур на острові Танна, острів Амбрім і острів Лопеві. Виверження відбуваються періодично, а вулканічна діяльність є помітною особливістю геофізичного контексту Вануату. Землетруси є результатом субдукції Австралійської плити під Тихоокеанську плиту та вивільнення накопиченого тектонічного стресу [8].

Як зазначається у Звіті *Управління ООН зі зниження ризиків стихійних лих та Азійського центру готовності до катастроф* за 2022 р. «Зменшення ризику стихійних лих у Республіці Вануату», зазначена країна дуже вразлива до природних катаклізмів, які вражають близько 12 % населення і спричиняють у середньому 42,8 % втрати ВВП. Найбільше економіка країни потерпає від тропічних циклонів [9].

У 2015 р. тропічний циклон «Пем» завдав економічних збитків на 449,4 млн доларів США, що становить 60 % ВВП, зростання якого зменшилося на 2 %. У 2020 р. від циклону «Гарольд» постраждало понад 158 000 людей (це 43 % населення), а також руйнації зазнала цивільна інфраструктура – житлові будинки, школи, медичні установи, громадські заклади та сільськогосподарські угіддя. У 2020 р. через пандемію COVID-19 економіка країни впала ще на 8,5 %. Таким чином, 2020 р. загальні втрати через циклон «Гарольд» та COVID-19 оцінювалися приблизно у 60 млрд вануатських вату (близько 523,4 млн доларів США), що становить близько 54 % ВВП країни [9].

Приблизно 240 землетрусів магнітудою від 3,3 до 7,1 бала вразили країну та її околиці лише за перші 10 місяців 2018 року. Землетруси супроводжуються виверженням вулканів. Виверження вулкана Манаро-Вуї, що сталося 2018 р., призвело до евакуації населення з острова Амбае та спричинило значні економічні втрати. Близько 875 домогосподарств, а це майже 3000 людей, було переселено на острів Маево. Уряд Вануату виділив близько 3,4 млн доларів США на подолання наслідків стихійного лиха, що разом із загальними збитками сягнуло 40 млн доларів США [9].

Плануючи розвиток країни, яка перебуває під постійним тиском кліматичних змін, уряд Вануату докладє максимум зусиль для розробки та вдосконалення національного законодавства, яке дозволило б адаптувати країну до наявних екологічних умов та створити ефективну систему державного управління і мережу дійових недержавних організацій задля реалізації державних програм щодо запобігання наслідків змін клімату, ризиків стихійних лих, пошуку джерел фінансування програм. Ухвалення низки законодавчих актів дозволило розбудувати системний підхід для розв'язання нагальних проблем попередження та подолання екологічних викликів. Екологічна політика Вануату враховує обмежені можливості з переміщення населення у випадку стихійних лих через особливості геоморфологічної будови островів, тому зусилля уряду та суспільства спрямовані на запобігання катастрофам, зміни правил ведення господарства, переорієнтацію економіки.

Національне законодавство Вануату з адаптації до кліматичних змін складається з міжнародних договорів, ратифікованих Вануату, загальнодержавних законів, підзаконних нормативно-правових актів (провінційних і місцевих урядових політик).

У розробці національного законодавства уряд Вануату керується нормами та положеннями міжнародних світових та регіональних правових документів, зокрема *«Трансформація нашого світу: порядок денний сталого розвитку до 2030 року. ООН»* [10]; *«Сендайська програма зі зменшення ризику стихійних лих на 2015–2030 рр.»* [11]; *«Шлях САМОА»* [12]; *«Паризька угода»* [13]; *«Рамкова програма сталого розвитку в Тихоокеанському регіоні: інтегрований підхід до розв'язання проблем зміни клімату та управління ризиками стихійних лих. 2017–2030»* [14]; *«План дій Декларації Вое»* [15].

Серед основних законів Вануату у сфері екологічної політики слід відзначити такі: *«Національний план сталого розвитку на 2016–2030 роки»* [16]; *«Політика Вануату щодо зміни клімату та зменшення ризику стихійних лих на 2016–2030 роки»* [17]; *«Національна програма дій з адаптації»* [18]; *«Закон про управління ризиками стихійних лих № 23 від 2019 року»* [19]; *«Закон про метеорологію, геологічні небезпеки та зміну клімату № 25 від 2016 року»* [20]; *«Переглянутий і посилений 1-й національно визначений внесок Вануату на 2020–2030 роки»* [21]; *«Національна політика щодо зміни клімату та переміщення внаслідок стихійних лих»* [22].

Розглянемо та проаналізуємо деякі з цих документів, які, на наш погляд, можуть бути використані вітчизняними законотворцями як міжнародний досвід під час аналізу норм чинного законодавства та його удосконалення

«Національний план сталого розвитку (НПСР) на 2016–2030 роки», більш відомий під назвою **«Вануату 2030: народний план»**, є основоположним документом, що визначає всі аспекти державної політики щодо розвитку країни. Він є переглянутою та удосконаленою *«Програмою дій 2006–2015 років»* та містить формулювання 15 цілей і 98 завдань. У «Народному плані» значна увага приділена саме формуванню стійкості країни щодо кліматичних викликів та сти-

хійних лих, для чого висуваються такі завдання: інституціоналізація змін клімату та управління ризиками природних катаклізмів, а також розбудова інституційної спроможності та обізнаності; покращення й удосконалення систем моніторингу та раннього попередження, а також посилення систем планування, готовності, реагування та відновлення після стихійних лих; постійне посилення стійкості та здатності адаптуватися до викликаних кліматичними змінами природних і антропогенних небезпек; створення доступу до фінансування діяльності з адаптації до кліматичних змін та управління ризиками стихійних лих [16].

Цілі та завдання урядової програми досягаються шляхом координації та взаємопов'язаності державного планування, щорічного планування, оптимізації урядового апарату. Ефективне управління щорічними бюджетними асигнуваннями забезпечується доступністю до фінансування, обов'язковістю складання трирічних корпоративних планів та річних бізнес-планів із середньостроковими стратегіями [16].

Постійний моніторинг та оцінка реалізації «Національного плану сталого розвитку Вануату на 2016–2030 роки» покладено на *Департамент стратегічної політики, планування та координації допомоги, Національне статистичне управління Вануату* та інші компетентні урядові установи [16].

Департаментом стратегічної політики, планування та координації допомоги 2017 р. розроблено «*Рамкову програму моніторингу та оцінки НПСР*», який є доповненням до «Народного плану» та його остаточного технічного звіту. Цей документ базується на отриманих конкретних результатах і покликаний служити посібником для впровадження «НПСР», моніторингу його успішності та звітування щодо реалізації. У «Рамковій програмі моніторингу та оцінки НПСР» детально прописано механізми, завдяки яким цілі та завдання «Народного плану» вмонтовуються у діяльність і функціональні обов'язки всіх урядових інституцій, стають неодмінною частиною їхньої щоденної роботи та синергії з громадянським суспільством, приватним сектором та агентствами розвитку. «Рамкова програма» також містить процедури задля забезпечення регулярного відстеження та звітування про поступ у впровадженні національної політики на всій території країни [23].

«Рамкова програма моніторингу та оцінки НПСР», а також інші документи розроблені Департаментом стратегічної політики, планування та координації допомоги, зокрема «*Вануату 2030 і наш процес добровільної національної оцінки*» [24], які визначили порядок реалізації «Народного плану», дозволили уряду країни вже 2019 р. скласти «*Добровільний національний огляд сталого розвитку Республіки Вануату 2019: щодо реалізації Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року*». У «Добровільному національному огляді» було відзначено ефективність впроваджені державної політики та визначено шляхи її вдосконалення. Також акцентується увага на необхідності поширення інтегральних систем землеробства, проведенні серед населення громад тренінгів щодо адаптації традиційних сільськогосподарських практик до умов наявних кліматичних змін та можливих природних лих з метою зменшення негативних наслідків. Робиться наголос і на необхідності системи моніторингу екологічної ситуації та раннього попередження про можливість природних катастроф. Зокрема підсумовується, що усі шість провінцій мають автоматизовані та ручні системи виявлення небезпеки, пов'язаної з кліматичними явищами та вулканічною активністю (11 метеостанцій, 7 сейсмічних станцій землетрусів, 2 мареографи та 6 сейсмічних станцій вулканів). У Порт-Віла та Лугавілі встановлено 19 сирен, що попереджають про цунамі. У всіх шести провінціях створено провінційні комітети з питань надзвичайних ситуацій, укомплектовані штатом провінційних спеціалістів з питань надзвичайних ситуацій, а Національне управління з надзвичайних ситуацій створило понад 200 громадських комітетів із надзвичайних ситуацій. Крім того, 86 % домогосподарств мають доступ до мобільного телефонного зв'язку, який можна використовувати для передачі ранніх попереджувальних повідомлень. Всі провінції мають розроблені плани на випадок стихійних лих, у яких визначено механізми готовності та реагування. Плани на випадок стихійних лих або плани розвитку мають також деякі громади/територіальні ради. З метою інформування широких мас населення про поточні зусилля з адаптації та стійкості впроваджуються інформаційно-просвітницькі програми з модулями щодо змін клімату та природних катастроф. У «Добровільному національному огляді» наголошується на бюджетному фінансуванні всіх складових політики боротьби з кліматичними змінами [25].

«Політику Вануату щодо зміни клімату та зменшення ризику стихійних лих на 2016–2030 роки» було оприлюднено 2015 р. урядом країни разом із Секретаріатом Тихоокеанського співтовариства. Метою документа є підготовка керівництва країни та громад до зміни клімату в дов-

гостроковій перспективі. Процес розпочався 2012 р. створенням Національної консультативної ради зі зміни клімату та зменшення ризиків стихійних лих. «Політика» ґрунтується на принципах прозорості, справедливості, підзвітності, співпраці всіх зацікавлених сторін, інноваційних підходів та орієнтованості на потреби громад. Документом передбачено створення відповідних органів управління процесами та посилення інституційних структур з метою ефективного вирішення їхніх функціональних завдань; акумуляцію наявних необхідних ресурсів для діяльності зі зменшення впливу зміни клімату та ризику стихійних лих, зокрема шляхом впровадження акредитації організацій та механізму надання невеликих грантів; забезпечення обміну традиційними знаннями, а також актуальною інформацією, зокрема результатами аналізу наявних даних, досліджень ситуації та оцінкою ризиків; покращення адаптації до ризиків стихійних лих та зменшення їхніх наслідків; енергетичну дорожню карту для розвитку відновлюваних джерел енергії з низьким вмістом вуглецю та політику енергоефективності; план дій зі зменшення темпів збезліснення та деградації землі; готовність, планування, реагування та відновлення після катастроф шляхом забезпечення обізнаності громади, раннього попередження системи тощо. Документ відповідає міжнародним вимогам із дотримання прав людини, зокрема враховує всі гендерні та соціальні аспекти. Реалізація «Політики» здійснюється шляхом втілення її в корпоративні та бізнес-плани, а також постійного моніторингу та оцінки її складових Національною консультативною радою зі зміни клімату та зменшення ризику стихійних лих. Перегляд чинного документа відбувається кожні три-п'ять років з метою приведення його у відповідність до сучасних реалій та вимог [17].

«Національна політика щодо зміни клімату та переміщення внаслідок стихійних лих», розроблена 2018 р., має міжгалузевий характер та покликана сприяти інституціям, залученим у планування потенційних надзвичайних ситуацій та боротьбі з їхніми наслідками, у співпраці з урядом Вануату задля задоволення потреб усіх постраждалих від переміщення громад та приймаючих громад, зокрема безпосередньо переселенців різних видів – контрольовано переміщених, внутрішніх мігрантів, мешканців неформальних поселень, а також тих, кому загрожує переміщення. Контрольоване переміщення може бути як тимчасовим, якщо згодом, після подолання небезпеки та наслідків стихійного лиха, можлива реінтеграція населення, так і постійним, якщо проживання на відселеній території неможливо через постійну загрозу та руйнівні наслідки лиха (втрата доступу до поселення та природних ресурсів, від яких залежить існування людей). Основною причиною катастроф, що призводять до переміщення, в документі визначається зміна клімату. Основним завданням «Політики» є мінімізація чинників переміщення, вивчення та врахування потреб населення, сприяння доступу до житла, стійкого до стихійних лих. Документ ставить за мету оптимізувати процес переміщення шляхом створення можливостей для повернення та реінтеграцію в місцях походження, стійкої інтеграції у приймаючих громадах в межах того ж району та в інших частинах країни [22].

«Закон про управління ризиками стихійних лих № 23», прийнятий 2019 р., передбачає: а) створення необхідних установ та визначення їхніх повноважень для ефективного управління ризиками стихійних лих у Вануату, включаючи інтегрований підхід до ризиків стихійних лих та адаптація до змін клімату; готовність до катастроф; реагування та відновлення на національному, провінційному та муніципальному рівнях; б) забезпечення розробки та реалізацію політики, стратегій і планів управління ризиками лих на національному, провінційному та муніципальному рівнях; в) підтримку загальносуспільного підходу до управління ризиками стихійних лих шляхом підвищення обізнаності, нарощування потенціалу та навчання виборних посадових осіб, державних службовців, приватного сектору, неурядових організацій і громад з урахуванням гендерних аспектів, корінних та традиційних систем знань; г) підтримку загальнодержавного підходу до управління ризиками стихійних лих, зокрема інтеграцію принципу зменшення ризиків стихійних лих і зміни клімату в різних секторах і на всіх рівнях уряду шляхом обміну інформацією, співпраці та спільного планування; г) керування оповіщенням про надзвичайну ситуацію у випадку катастрофи; д) забезпечення координації та ефективності операцій з реагування на катастрофи; е) сприяння надходженню та координації міжнародної гуманітарної допомоги під час катастроф; є) створення Надзвичайного фонду [19].

Законом передбачено створення кластерної системи, як дозволяє гуманітарним установам та уряду заздалегідь розробляти та втілювати в життя заходи щодо готовності до стихійних лих. Урядова агенція відіграє головну роль, а гуманітарний партнер – співкерівну роль. Членами означеного процесу можуть бути урядові організації, гуманітарні інституції, громадські групи та при-

ватний сектор. Кожен кластер очолює одне з міністерств національного уряду, як правило, на рівні генерального директора. На провінційному рівні відповідні структури з ліквідації наслідків стихійних лих, які мають назву «робочих груп», існують у кожній із шести адміністративних одиниць за підтримки загальнонаціональної структури [19].

«Переглянутий і посилений 1-й національно визначений внесок Вануату на 2020–2030 роки» містить 20 зобов'язань щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та стихійних лих, 116 – щодо адаптації до наявних викликів, 12 – щодо можливих втрат і збитків та базується на плановій діяльності відповідних агенцій Вануату, які створені задля втілення національної політики країни з екологічної безпеки. Серед зобов'язань – збільшення потужності відновлюваних джерел енергії, замінена викопного палива біопаливом, зокрема кокосовою олією. Планується забезпечити перехід на відновлювальну енергетику сектора виробництва електроенергії, підвищити енергоефективність у наземному та морському транспорті, комерційному та житловому секторах. Значні зміни очікують в галузі сільського господарства, зокрема передбачено запровадження лісо-пасовищної системи тваринництва, підвищення його ефективності, покращення менеджменту. Для виконання цих та інших завдань планується розробити пілотні проекти адаптації до зміни клімату у сфері продовольчої безпеки, лісового господарства, стабілізації ґрунтів та запобігання берегової ерозії, управління водними ресурсами тощо. Серед конкретних кроків, наприклад, популяризація стійких до зміни клімату видів дерев, розбудова системи агролісомеліорації, розвиток екотуризму, як перспективного виду економічної діяльності та залучення до цього місцевих громад [21].

Висновки. Таким чином, зараз у Республіці Вануату триває процес формування політики щодо боротьби з кліматичними змінами та стихійними лихами, важливим елементом якого є законодавче забезпечення. Воно складається з кількох основних документів – «Національного плану сталого розвитку на 2016–2030 роки»; «Політики Вануату щодо зміни клімату та зменшення ризику стихійних лих на 2016–2030 роки»; «Національна політика щодо зміни клімату та переміщення внаслідок стихійних лих»; «Закону про управління ризиками стихійних лих № 23 від 2019 року»; «Переглянутий і посилений 1-й національно визначений внесок Вануату на 2020–2030 роки» та інших, що визначають подальший соціоекономічний розвиток країни в складних умовах екологічної небезпеки.

З погляду правового забезпечення прав переміщених осіб та регулювання цього процесу найважливішим актом є «Національна політика щодо зміни клімату та переміщення внаслідок стихійних лих», яка забезпечує роботу інституцій, долучених у плануванні потенційних надзвичайних ситуацій та боротьбі з їхніми наслідками, у співпраці з урядом Вануату задля задоволення потреб усіх постраждалих від переміщення громад та приймаючих громад, зокрема безпосередньо переселенців різних видів – контрольовано переміщених, внутрішніх мігрантів, мешканців неформальних поселень, а також тих, кому загрожує переміщення.

Враховуючи обмежені можливості для переміщення населення через особливості геоморфологічної будови островів Республіки Вануату, зусилля уряду країни концентруються на заходах з попередження стихійних лих та контролю кліматичних змін. Саме на це націлені інші важливі основоположні документи національної екологічної політики.

Неминучість змін кліматичних умов в Україні вже зараз на порядок денний висуває проблему адаптації українського законодавства до потенційних викликів. Країни Тихоокеанського регіону одні з найперших у світі стикнулися не тільки з руйнівними наслідками кліматичних змін, а й взагалі опинилися під загрозою повного зникнення. Для таких держав, зокрема Вануату, є життєво необхідною розробка та впровадження на національному рівні програм екологічної безпеки, побудови дійового механізму реагування до змін клімату та ризиків стихійних лих, а також подолання їхніх наслідків. Тому досвід Вануату, зокрема її екологічна політика та законодавство, особливості роботи державних механізмів, пошуків фінансування є вкрай важливими для українських законотворців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Popov M. & Odo Tevi. What brings together Ukraine and Vanuatu? Sadly, it's ecocide. *Euronews*. 2024 26 march. URL: <https://www.euronews.com/green/2024/03/26/what-brings-together-ukraine-and-vanuatu-sadly-its-ecocide>.

2. Паливода Н.У Greenpeace назвали країни, які можуть зникнути через глобальне потепління. *Mind.ua*. 2021 11 серпня. URL: <https://mind.ua/news/20229854-u-greenpeace-nazvali-krayini-yaki-mozhut-zniknuti-cherez-globalne-poteplinya>.
3. Marcos P. Vanuatu: en el país con más riesgos naturales del planeta. Entrada de blog. 2017, mayo 26. *Greenpeace*. URL: <https://archivo-es.greenpeace.org/espana/es/Blog/vanuatu-el-pais-con-mas-riesgos-naturales/blog/59466/index.html>.
4. Marter-Kenyon J. Origins and Functions of Climate-Related Relocation: An Analytical Review. *The Anthropocene Review*. 2020. № 7(2). P. 159–188.
5. Gharbaoui D. & Blocher J. The Reason Land Matters: Relocation as Adaptation to Climate Change in Fiji Islands. *Migration, Risk Management and Climate Change: Evidence and Policy Responses* / Ed. A. Milan, B. Schraven, K. Warner, N. Cascone. Springer International Publishing Switzerland, 2016. P. 149–173.
6. Петровський О. Кліматична міграція: зростаючий вплив зміни клімату на людські переселення. *Сімдесят сьомі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки. Інтернет-конференція* (18-19.07.2023). URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4441/>.
7. Kolendo A.E. Beyond Climate Science: Cultural Loss in the Pacific Islands. *EARTH ORG*. 2023, mar. 23. URL: <https://earth.org/climate-change-pacific-islands/#:~:text=Pacific%20nations%20such%20as%20Fiji,vulnerable%20areas%20to%20climate%20change>.
8. Republic of Vanuatu. Geographical situation and geophysical context. *ORSNET: the official portal*. URL: https://www.orsnet.org/?page_id=462.
9. Disaster Risk Reduction in the Republic of Vanuatu: Status Report. ADPC, UNDRR, 2022. URL: <https://www.undrr.org/media/83389/download?startDownload=20240610>.
10. Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. A/RES/70/1. United Nations. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>.
11. Sendai Framework for Disaster Risk Reduction. 2015–2030. United Nations. URL: <https://www.undrr.org/publication/sendai-framework-disaster-risk-reduction-2015-2030>.
12. SIDS Accelerated Modalities of Action S.A.M.O.A. PATHWAY. United Nations. URL: <https://www.undrr.org/media/16176/download?startDownload=20240612> file:///C:/Users/User/Downloads/UNDP_WS_SAMOA-Pathway-web.pdf.
13. Paris Agreement. United Nations. URL: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf.
14. Framework for Resilient Development in the Pacific: An Integrated Approach to Address Climate Change and Disaster Risk Management (FRDP). 2017–2030. URL: https://www.resilientpacific.org/sites/default/files/2021-08/FRDP_2016_Resilient_Dev_pacific_0.pdf.
15. Boe Declaration Action Plan. *Pacific Islands Forum Secretariat*. URL: <https://forumsec.org/sites/default/files/2024-03/BOE-document-Action-Plan.pdf>.
16. Vanuatu 2030. The People's Plan. URL: <https://www.gov.vu/index.php/resources/vanuatu-2030>.
17. Vanuatu Climate Change and Disaster Risk Reduction Policy 2016–2030. *National Advisory Board on Climate Change & Disaster Risk reduction Government of Vanuatu*. Suva, Fiji: Secretariat of the Pacific Community, 2015. URL: https://www.resilientpacific.org/sites/default/files/2021-08/FRDP_2016_Resilient_Dev_pacific_0.pdf.
18. Republic of Vanuatu. National Adaptation Programme for Action (NAPA). Port Vila, Vanuatu: National Advisory Committee on Climate Change (NACCC). URL: https://www.nab.vu/sites/default/files/nab/documents/napa-vanuatu_0.pdf.
19. Republic of Vanuatu. Disaster Risk Management Act № 23 of 2019. *National Disaster Management Office*. URL: https://ndmo.gov.vu/images/download/DRMAct2019/DRM_Act_23_of_2019.pdf.
20. Meteorology, Geological Hazards and Climate Change Act № 25 of 2016. *Climate Change laws of the world*. URL: https://climate-laws.org/documents/meteorology-geological-hazards-and-climate-change-act-no-25-2016_afd6?id=meteorology-geological-hazards-and-climate-change-act-no-25-2016_3613.
21. Vanuatu's Revised and Enhanced 1st Nationally Determined Contribution 2021–2030. *UNFCCC*. URL: <https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2022-08/Vanuatu%20NDC%20Revised%20and%20Enhanced.pdf>.

22. Vanuatu. National Policy on Climate Change and Disaster-Induced Displacement. Port Vila, Vanuatu: National Disaster Management Office (NDMO), 2018. URL: <https://environmentalmigration.iom.int/sites/g/files/tmzbd11411/files/iom-vanuatu-policy-climate-change-disaster-induced-displacement-2018.pdf>.
23. NSDP Monitoring and Evaluation Framework. *Department of Strategic Policy, Planning and Aid Coordination*. Juli, 2017. URL: <https://nab.vu/document/nsdp-monitoring-and-evaluation-framework>.
24. Vanuatu 2030 and Our VNR Process. *Monitoring & Evaluation Unit, Department of Strategic Policy, Planning and Aid Coordination (DSPPAC), Office of the Prime Minister, Vanuatu Government*. URL: <https://www.unescap.org/sites/default/files/Session%202021%20-%20Vanuatu%20presentation.pdf>.
25. Sustainable Development Republic of Vanuatu Voluntary National Review 2019: on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development. *United Nations. Department of Economic and Social Affairs*. URL: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/23336Republic_of_Vanuatu_VNR_2019.pdf.